

Čtveřice výjimečných vědců převzala medaile Akademie věd ČR

Ve čtvrtek 27. června 2019 převzali čtyři přední čeští vědci z rukou předsedkyně AV ČR prof. RNDr. Evy Zažímalové, CSc., čestné medaile udělované Akademií věd České republiky. Imunolog Václav Hořejší obdržel čestnou oborovou medaili Jana Evangelisty Purkyně za zásluhy v biomedicínských vědách, fyzikální chemik Pavel Kratochvíl získal čestnou medaili Za zásluhy o Akademii věd ČR, fyziolog Jaroslav Kuneš si odnesl čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách a fyzik pevných látek Vladimír Nekvasil byl oceněn prestižní čestnou medailí De scientia et humanitate optime meritis. Ta je podle ředitele Odboru mediální komunikace Kanceláře AV ČR Jana Martinka nejvýznamnějším oceněním, jaké lze za vědecké zásluhy a šíření humanitních idejí získat.

„Akademická rada se jednomyslně shodla, že laureátům medaili udělí a že pro ni bude čest, že tak může učinit,“ řekla při ceremoniálu v sídle Akademie věd na Národní třídě v Praze Eva Zažímalová. Oceněným blahopřáli také předseda Vědecké rady AV ČR a člen předsednictva Akademické rady RNDr. Antonín Fejfar, CSc., a člen předsednictva Akademické rady, místopředseda pro oblast věd o živé přírodě RNDr. Zdeněk Havlas, DrSc.

„Nejenže svou životní práci zasvětili Akademii věd, ale významně přispěli k posouvání poznání ve svých oborech a jejich popularizaci,“ doplnil J. Martinek.

● prof. RNDr. Václav Hořejší, CSc.

Světově uznávaný imunolog a objevitel nových molekul, které jsou důležité pro aktivaci a regulaci efektorových funkcí bí-

1 Slavnostní udílení medailí v sídle Akademie věd ČR v Praze. Zleva člen předsednictva Akademické rady AV ČR a její místopředseda pro II. vědní oblast Zdeněk Havlas, předseda Vědecké rady AV ČR a člen předsednictva Akademické rady Antonín Fejfar, ocenění Václav Hořejší a Jaroslav Kuneš, předsedkyně AV ČR Eva Zažímalová a laureáti Pavel Kratochvíl a Vladimír Nekvasil. Foto J. Plavec, AV ČR

lých krvinek, konkrétně T-lymfocytů. Patří k prvním imunologům, kteří formulovali hypotézu membránových lipidových raftů, jež významně ovlivnila výzkum v oblasti funkce membránových struktur a molekul při aktivaci buněk. Se svým týmem z Ústavu molekulární genetiky (ÚMG) AV ČR jako první popsali a charakterizovali nové membránové adaptorové molekuly, které jsou důležitou součástí imunoreceptorové signalizace. Jeho tým se též zabýval funkcí a membránovou topografií leukocytárních kináz a fosfatáz, enzymů, které regulují aktivaci signálních mechanismů. V. Hořejší také podstatnou měrou přispěl k přípravě desítek monoklonálních protilátek pro studium membránových a vnitrobuněčných komponent imunitní reakce.

„Během dvanácti let, kdy byl Václav Hořejší ředitelem ÚMG, intenzivně podporoval vznik nových výzkumných skupin vedených mladými badateli,“ zdůraznil při laudatii současný ředitel ústavu RNDr. Petr Dráber, DrSc.

Václav Hořejší publikoval přibližně 250 vědeckých článků a s Janem Kleinem je spoluautorem učebnice imunologie. „Je

jedním z nejcitovanějších českých vědců,“ dodal P. Dráber.

Obdržel také řadu ocenění a vyznamenání včetně dvou Cen Československé akademie věd (v letech 1988 a 1992, jako člen kolektivu) a Ceny Akademie věd České republiky (2005, jako vedoucí kolektivu). Veřejnost V. Hořejšího zná jako popularizátora vědy, blogera a diskutéra aktuálních odborných a politických témat.

● prof. Ing. Pavel Kratochvíl, DrSc.

Přední odborník fyzikální chemie polymerů, od r. 1959 pracuje v Ústavu makromolekulární chemie Akademie věd. Po sametové revoluci působil 8 let jako ředitel ústavu, od r. 2011 je jeho emeritním vědeckým pracovníkem. V období let 1990 až 2010 byl členem Akademického sněmu AV ČR, v letech 2001–05 členem Vědecké rady AV ČR, od r. 2002 zasedá v Komisi pro etiku vědecké práce Akademie věd ČR.

Patří k zakládajícím členům Učené společnosti ČR, je členem České komise pro UNESCO, Stálé pracovní skupiny pro chemii Akreditační komise, vědeckých rad vysokých škol a dalších grémií. Dále je členem The Royal Society of Chemistry (London), Society of Chemical Industry (United Kingdom), působí nebo působil v řadě výborů a komisí, International Union of Pure and Applied Chemistry, European Science Foundation a dalších organizací, jakož i mnoha edičních rad mezinárodních časopisů.

Obdržel četná ocenění, např. stříbrnou medaili Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (1983), zlatou medaili Vysokého učení technického v Brně (1997), čestný doktorát Univerzity Pardubice (2000), zlatou pamětní medaili Fakulty chemické Vysokého učení technického v Brně (2002), IUPAC – Samsung Education Prize (2005) nebo medaili Emila Votočka za zásluhy o rozvoj vědy a techniky Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (2006).

„Letos uplyne 62 let od chvíle, kdy jsem do Akademie věd vstoupil. Je mi velkou ctí, že jsem celý život mohl pro Akademii pracovat,“ uvedl po převzetí čestné medaile Pavel Kratochvíl.

● RNDr. Jaroslav Kuneš, DrSc.

Jako ředitel se zásadním způsobem podílel na polistopadovém rozvoji Fyziologického ústavu AV ČR. Jeho zaměstnancem je od r. 1972, funkci ředitele zastával v letech 2003–10, nyní je emeritním pracovníkem.

„Na jeho oddělení vládla systematická atmosféra, všude uklizeno, to vše s noblesou,“ vzpomínala na první setkání s J. Kunešem současná ředitelka Fyziologického ústavu RNDr. Ivana Vaněčková, DSc. „Přátelský, vstřícný přístup jsme oceňovali nejen my jako zaměstnanci ústavu, ale i studenti, které vedl,“ dodala.

V rámci své pedagogické činnosti přivedl k obhajobám mnoho mladých vědeckých pracovníků. Díky jeho výborným organizačním schopnostem se v r. 2002 stala Praha dějištěm světového kongresu Mezinárodní společnosti pro hypertenzi (19th Scientific Meeting of the International Society of Hypertension).

Jaroslav Kuneš byl na třech dlouhodobých stážích v kanadském Montreалу, průběžnou spolupráci navázal rovněž s pra-

covišti ve Francii, Anglii, Spojených státech amerických nebo na Slovensku. Jeho publikační aktivita zahrnuje více než 250 původních článků, 20 dalších publikací včetně kapitol v knihách, více než 190 abstraktů a více než 2 500 citací (bez autocitací). Akademie věd ČR mu v r. 2008 udělila čestnou oborovou medaili Jana Evangelisty Purkyně za zásluhy v biomedicínských vědách.

• Ing. Vladimír Nekvasil, DrSc.

Významně přispěl k poznání fyziky pevných látek a zasloužil se o koncepční a organizační budování vědy v českých zemích po sametové revoluci. Aspiranturu završil v Ústavu fyziky pevných látek ČSAV v r. 1973, v r. 1988 zde byl jmenován vedoucím vědeckým pracovníkem. Dnes v tomto ústavu, nyní Fyzikální ústav AV ČR, pracuje na částečný úvazek. Ve výzkumu se zaměřil převážně na fyzikální vlastnosti magnetických oxidů, zejména v souvislosti s vysokoteplotní supravodivostí a magnetoelektrickými jevy.

Po r. 1989 se plně zapojil do vytváření vědní politiky, která by umožňovala výzkumným pracovníkům uplatnit jejich vědecký potenciál a stát se rovnoprávnými účastníky evropské a světové akademické obce. V r. 1994 a opakovaně v r. 1996 byl předsedou Vědecké rady Fyzikálního ústavu AV ČR, v období let 1994–97 působil tamtéž ve funkci předsedy Atestační komise a Komise pro nápravy křivd. Největší zásluhy má za svou vysoce odbornou, koncepční a obětavou činnost v Akademické radě Akademie věd ČR. V letech 2001–05 byl místopředsedou AV ČR pro I. vědní oblast a v letech 2009–13 v Akademické radě odpovídal za integraci do evropského výzkumu. Kromě péče o pracoviště I. vědní oblasti sehrál V. Nekvasil rozhodující úlohu při přípravě a dojednávání nových zákonů o výzkumu a vývoji, zejména legislativy pro veřejné výzkumné instituce.

V první radě mu šlo vždy o českou společnost a vědu. Snažil se jednat v jejich prospěch na domácí půdě jako člen orgánů Akademie věd ČR, Rady obranného vý-

zkumu Ministerstva obrany ČR, Rady pro bezpečnostní výzkum Ministerstva vnitra ČR, a zejména pak jako člen Rady pro výzkum, vývoj a inovace (2001–09), kdy volal po nápravě této Rady, ale též na mezinárodní půdě v odborných grémiích Evropské unie, NATO či Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Jeho cílem byla funkční vědní politika i spolupráce AV ČR s vysokými školami a s průmyslovou sférou.

„Člověk se při takových příležitostech zamyslí, co bylo či nebylo důležité,“ uvedl Vladimír Nekvasil při přebírání medaile. „Napadají mě dvě věci. Především osobnost dr. Svatopluka Krupičky, v jehož stínu jsme za minulého režimu mohli v Ústavu fyziky pevných látek klidně pracovat, osvobození od politických tlaků,“ zdůraznil. Druhou takovou věcí byl příchod na ústředí AV ČR: „Našel jsem zde tým, pro který byla radost pracovat.“

Více na www.avcr.cz

Čestné oborové medaile Akademie věd ČR získali čtyři význační vědci

Předsedkyně Akademie věd České republiky prof. RNDr. Eva Zažímalová, CSc., předala v pondělí 1. července 2019, za účasti dalších představitelů vedení AV ČR, zástupců akademických ústavů a hostů, čestné oborové medaile vynikajícím vědeckým osobnostem. Čestnou oborovou medaili Františka Křížáka za zásluhy v oblasti technických věd a za realizaci výsledků vědeckého výzkumu obdržela Ilona Müllerová, čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách převzal botanik Jan Kirschner a ekolog Marcel Rejmánek. Fyziolog František Kolář byl oceněn čestnou oborovou medailí Jana Evangelisty Purkyně za zásluhy v biomedicínských vědách.

• Ing. Ilona Müllerová, DrSc.

Dlouhodobá pracovnice Ústavu přístrojové techniky AV ČR, kde nyní působí v druhém funkčním období jako ředitelka. Na vývojových pracích se zde podílela již po dobu svého studia na Vysokém učení technickém v Brně. Poté se zabývala návrhem a realizací elektronických obvodů pro elektronově optické systémy elektronových mikroskopů.

„Pokud se v technických vědách, silně mužském prostředí, objeví žena, nezřídka to bývá velmi silná a výrazná osobnost. A to je přesně příklad paní doktorky Müllerové,“ uvedl při laudatiu kolega laureátky z Ústavu přístrojové techniky a člen Akademické rady AV ČR prof. Ing. Josef Lazar, Dr.

Počátkem 90. let 20. století vytvořila Ilona Müllerová koncepci nového nekonvenčního principu v elektronové mikroskopii – zobrazování tzv. pomalými elektrony. Metoda má řadu unikátních výhod zejména, ale nejen pro uživatele z oblasti medicíny a věd o živé přírodě. Vyvinula nový typ mikroskopu, který se postupně prosadil u všech předních světových výrobců elektronových mikroskopů. Dnes je standardní součástí jejich nabídky. „Ústav přístrojové techniky je tak přímo ztělesněním konceptu socioekonomické relevance výzkumu,“ upozornil J. Lazar. „Ze zdejšího výzkumu na poli elektronové optiky vzešly tři velmi úspěšné firmy, které jsou světovými lídry.“

- 1 Iloně Müllerové (uprostřed) předala čestnou oborovou medaili předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová, spolu s členem předsednictva Akademické rady AV ČR, místopředsedou pro I. vědní oblast Janem Řídkým.
- 2 Oceněný Jan Kirschner (vpravo) s kolegou z Botanického ústavu AV ČR Zdeňkem Kaplanem

